

COLECȚIA
DUMITRU
STĂNILOAE
OPERE COMPLETE
seria TRADUCERI

II

SFÂNTUL
CHIRIL
ARHIEPISCOPUL
ALEXANDRIEI

GLAFIRE LA CĂRȚILE LUI MOISE

tom 2

*ieșirea [cărțile I-III]
Leviticul, Numerii, Deuteronomul*

TRADUCERE DIN LIMBA GREACĂ VECHĂ ȘI NOTE
DE PREOT ACADEMICIAN **DUMITRU STĂNILOAE**

CARTE PUBLICATĂ CU BINECUVÂNTAREA
PRAEFERICITULUI PĂRINTE **DANIEL**
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

EDITURA **BASILICA** A PATRIARHIEI ROMÂNE
BUCUREȘTI • 2021

CARTEA I

A GLAFIRELOR LA *IEȘIREA*

Despre nașterea lui Moise

1. După ce am isprăvit de cercetat cartea *Facerea*, pe cât am putut și cu multă sârguință, „din putere în putere”, după cuvântul din *Psalmi* (83, 8), nerespirând câtuși de puțin, ne-am gândit să schimbăm condeiul obișnuit cu sudorile cele bune. Trecem deci cu voia lui Dumnezeu, Care dă înțelepciune, la capitolele din *Ieșirea* lăsate la o parte de noi înainte, când am alcătuit scrierea morală, pentru că nu am voit să lungim prea mult cuvintele aceleia, ci să arătăm cum înțelegem noi modul „închinării în Duh și Adevăr”. Căci, cercetând în mod deosebit cele ce erau trebuincioase și foarte folositoare explicărilor morale din capitolele celor cinci cărți ale lui Moise, spre a afla scopul lor duhovnicesc, le-am înfățișat la timpul lor și le-am așezat în ordinea potrivită fiecăreia, iar cele prin care se arăta de mai înainte taina lui Hristos în Lege, ca în umbră, le-am păstrat pentru scrierea de după aceea (cea de față). În acest scop, hotărându-ne acum să ne ostenim cu aceasta, știu, iubite Paladie, că te vei strădui

împreună cu mine prin rugăciune, fiindcă e foarte greu pentru oameni să meargă pe această cale. Dar, fiind o faptă a binecredințioșiei, Hristos ne va lărgi și această cărare, fiindcă El este ușa și Calea (cf. *Ioan* 10, 9; 14, 6) și în El sunt ascunse toate comorile înțelepciunii și cunoștinței (cf. *Col.* 2, 3).

Nu vom alcătui scrierea de față luând pe rând fiecare capitol fără a lăsa ceva din el (căci multe dintre ele, precum am spus adineaori, le vom afla menționate în cealaltă scriere), ci, cercetând cu de-amănuntul și cu subtilitate cele care ni se vor părea folositoare scopului de față, vom tinde îndată spre adevăr. Iar fiindcă scopul cărții e lămurirea răscumpărării prin Hristos, e cu totul necesar să arătăm că neamul omenesc a fost primejduit înainte nu puțin și ajunsese la capătul celei mai mari nenorociri. Acesta și nu altul a fost motivul pentru care în lume a premers legea ajutorului de care ea avea nevoie, fiindcă zice: „*puterea Mea se desăvârșește în slăbiciune (neputință)*” (*2 Cor.* 12, 9). Căci și medicii, învățați și probați pentru a fi admirați ca înțelepți în cele ce fac, trebuie să aibă înaintea lor pe bolnav, asupra căruia să-și arate bunul meșteșug câștigat de ei.

2. Deci să ne amintim că, fiind împinși și apăsați de foamea care li se făcuse de nesuferit, fiii lui Israel au plecat din pământul Canaan în Egipt, ajungând la șaptezeci și cinci de suflete, precum s-a scris (cf. *Ieș.* 1, 5). Dar, scurgându-se timpul, neamul lor s-a ridicat la o mare mulțime, căci s-a zis: „*Iar fiii lui Israel au crescut și s-au înmulțit și s-au întărit foarte, și au umplut pământul*” (*Ieș.* 1, 7). Dar cel ce stăpânea peste țara egiptenilor

nu privea fără bănuială creșterea mulțimii evreilor și a uneltit să o oprească. Din această pricină, a pus peste ei supraveghetori aspri, ca să-i chinuiască în muncile la care-i supusese. Iar modul chinuirii era osteneala la săpături, la multa facere de cărămizi fără plată, la clădirea de cetăți întărite cu turnuri pentru Faraon, atât de largi și de mari, încât să nu fie cucerite de alții. Acestea erau Piton și Ramses și alte cetăți. Însă gândul tiranului nu s-a împlinit, căci cei chinuiți se făceau și mai mulți, deși erau umiliți, pentru că Dumnezeu obișnuiește să-i folosească și prin chinuri pe cei apăsați cu răutate, iar tiranul, văzând aceasta, la osteneală a adăugat altă uneltire. A poruncit moașelor iudeilor ca, atunci când moșesc femeile aflate în durerile nașterii, dacă bănuiesc că fătul va fi de sex bărbătesc să-l înăbușe, iar de va fi de sex femeiesc să-l lase în viață, pentru că socotea că nu merită nicio atenție genul mai slab, neiubitor de luptă, ușor de supus fricii și mai plecat prin legea firii. Dar moașele nu împlineau acest lucru nelegiuit și prin aceasta plăceau lui Dumnezeu. Deci ce face tiranul? Își aprinde mânia și cugetă la nelegiuiri și mai nerușinate, căci „a poruncit Faraon întregului său popor, zicând: Toată partea bărbătească ce se va naște evreilor aruncați-o în apă și orice parte femeiască lăsați-o în viață” (Ieș. 1, 22).

3. Dar să oprim aici cuvântul istorisirii. Adâncind mintea în înțelesurile ei lăuntrice, să spunem că, fiind aplecat cugetul omului cu ușurință spre cele rele din tinerețile lui (cf. *Fac.* 8, 20), tot neamul de pe pământ s-a stricat și a părăsit hrănirea cu învățăturile de Sus, așa cum putem vedea în chipul din Scriptură al fiului risipitor,

care, risipind bogăția părintească în locuri străine, a dorit a se hrăni cu roșcovele pe care le mâncau porcii (cf. *Luca* 15, 16). Astfel, am alergat la cele pământești, părăsind cele mai bune și trebuința de a dori cele mai de folos, prin care n-am fi căzut din bunăvoința de Sus, ci am fi fost îmbogățiți din familiaritatea cu Dumnezeu. Căzuți deci din tot ceea ce ne-ar fi putut ține în existența cea bună și împreună cu Dumnezeu, nu L-am mai avut ca vistiernic al tuturor celor ale noastre pe Cel ce este prin fire și cu adevărat Stăpânul tuturor. Părăsind viața cea iubitoare de Dumnezeu ca pe un pământ sfânt și coborând la ceea ce este mai rău și mai urât și care se află sub stăpânirea diavolului, am ajuns asemenea celor coborâți din Canaan în Egipt și ajunși sub mâna Faraonului egiptenilor, care se predaseră prostește slujirii demonilor și își însușiseră orice fel de răutate, arătând în ei ca în chip pe Satana însuși și pe cei aflați sub stăpânirea lui – pe care i-au numit zei, care au fost jefuiți de cugetarea cea bună și s-au acoperit de ceața și de întunericul neștiinței. După ce am ajuns sub stăpânia tiranului, adică a lui Satana, am fost supuși lutului și facerii de cărămizi, adică străduințelor celor mai de jos, îndreptate spre pământ și spre cele ale lui și împlinite nu fără sudoare. Căci viața împrăștiată nu e ferită de osteneți, deși e deșartă. Apoi, peste cei ajunși la această stare nedreaptă, Satana a rânduit ca supraveghetori (epistați) ai muncilor celor prea scumpe lui pe demonii necurați sau puterile de sub stăpânirea lui – care împovărează mintea fiecărui pământean cu stăpânia de multe feluri a patimilor –, temându-se ca nu cumva, lăsându-le ochiul minții neocupat, să se îndrepte spre Dumnezeu și să-și elibereze grumazul de sub robia

lui, fiindcă firea omenenescă este doritoare de mai multă libertate. Iar împrăștierea noastră deșartă în ostenele pentru trup și în străduința îndreptată spre cele pământești este socotită a fi slava și bogăția demonilor necurați și a Satanei însuși. Aceasta o arată prin ghicitură ridicarea de Faraon a unor cetăți prin cei din Israel, supuși lutului și facerii de cărămizi. El urăște pe bărbat, adică pe cel ce înclină spre bărbăție¹ sau care luptă, scufundându-l în mocirla plăcerilor, dar își apropie pe cel lipsit de tărie și, ca pe unul care e neputincios, îl supune jugului său. Arată aceasta în mod vădit, atunci când spune să se arunce în apă (să se înece) partea bărbătească și să se lase în viață cea femeiască, fiindcă cele văzute și arătate sunt un chip al celor nevăzute.

Așadar, îmbolnăviți prin părinți de păcat de la început și apăsați de lipsa celor bune, nenorociți de noi am fost subjuogați de Satana, stăpânul răutății², și supuși

¹ Cuvântul virtute vine de la cuvântul *vir-viri* — bărbat (lat.), deci ar trebui tradus în românește prin bărbăție.

² E un paradox că pe de o parte cel rău este slab, iar pe de alta are mare putere de ispitire, pentru că oricine e ușor de atras în slăbiciune. Dar Dumnezeu nu lasă să piară de tot cel slab, pentru că nu nimicește ceea ce a creat. Oricât de slab ar fi cineva prin răutatea lui, rămâne în existență și poate ispiti pe alții la slăbiciunea sau la răutatea lui. Și cel bun are conștiința că nu există prin el însuși și că e slab prin sine, dar chiar prin aceasta se întărește, căutând legătura cu Dumnezeu. Cel rău însă nu vrea să-și recunoască slăbiciunea, deci nici nu se întărește în mod real. Dar puterea de a se menține în rău și de a ispiti și pe alții la rău mai vine și din mincinoasa folosire de Satana a voinței celor ce s-au lăsat amăgiți de el; este o voință dusă la extrem: de a fi prin ei înșiși, de a nu fi mărginiți prin nimic în existența lor. Faptul că Dumnezeu nu mai retrage existența pe care i-a dat-o poate fi înțeles de cel ce a primit-o

întâi-stătătorilor răutății, adică diavolilor necurați și cele ale noastre au ajuns în răul cel mai de pe urmă, nelipsindu-ne nimic din cele ale neputinței și ticăloșiei. Însă S-a milostivit Dumnezeu și ne-a scos din această stare și ne-a mântuit. Și, din cele pe care le vom adăuga după acestea, vom cunoaște în ce mod, căci vom înfățișa ca icoană a (chip al) mântuirii în Hristos cele scrise despre dumnezeiescul Moise.

4. „Și era un om oarecare din seminția lui Levi, care și-a luat femeie din fiicele lui Levi, și aceasta a luat în pântece și a născut băiat, pe care, văzându-l frumos, l-a ascuns trei luni. Iar fiindcă nu putea să-l mai ascundă, a luat mama lui un coșuleț de papură și l-a uns cu smoală cleioasă și a așezat copilul

și în mod amăgitor: ca nemărginită prin ea însăși, deci el putând să-și extindă puterea și asupra altora. De aici vine în cei răi, adică în cei ce nu-și văd existența în mod real ca mărginită, lupta tuturor împotriva tuturor (*bellum omnium contra omnes*). În Satana, această iluzie și această luptă sunt mai mari, pentru că el are o existență mai dezvoltată. Deși cei ce se luptă astfel văd că își mărginesc reciproc existența, fiecare speră că, până la urmă, va învinge asupra celorlalți și existența sa va deveni nemărginită. Această speranță iluzorie o are mai ales Satana.

Dar se pune și o altă problemă: Cum se explică faptul că, pe de o parte, cel mândru socotește existența ca nemărginită cel puțin virtual, dar, pe de altă parte, mândria îl robește, deci îl slăbește? Aceasta se poate explica din faptul că existența a fost făcută într-adevăr cu aspirația spre infinitate. Cel liber de mândrie știe că infinitatea o poate avea în Dumnezeu, Izvorul existenței, sau în comuniune cu El și cu semenii. Cel mândru e mânat și el de aspirația existenței lui spre infinitate. Însă el devine robul iluziei, întrucât nu vrea să vadă nici pe Dumnezeu și nici pe alții ca pe cei în comuniune cu care poate avea infinitatea. El nu împacă aspirația spre infinitate cu realismul cunoașterii. Prin această iluzie existența lui suferă de o scădere, dar el nu o sesizează.

în el și l-a pus la marginea râului. Și sora lui privea de departe să afle ce se va întâmpla lui. Și a coborât fiica lui Faraon să se scalde la râu și slujnicele ei umblau pe lângă râu. Și, văzând coșul la margine, a trimis o slujnică de l-a luat. Și, deschizându-l, a văzut în coș copilul plângând și, făcându-i-se milă, fiica lui Faraon a zis: «Din copiii evreilor este acesta». Și sora lui a spus fiicei lui Faraon: «Voiești să-ți chem o femeie doică de la evrei ca să-ți alăpteze copilul?» Iar aceea a zis: «Du-te». Și, plecând, fata a chemat pe mama copilului. Iar fiica lui Faraon i-a zis: «Păzește-mi copilul acesta și alăptează-mi-l, iar eu îți voi da plata cuvenită». Și a luat femeia copilul și l-a alăptat. Iar după ce a crescut copilul, l-a adus la fiica lui Faraon și i-a fost ei în loc de fiu. Și a chemat numele lui Moise, zicând: «Din apă l-am scos pe el» (Ieș. 2, 1-10).

Dumnezeu, milostivindu-Se de lumea de sub cer, care slujea tiranului nelegiuit și crudului tâlhar, n-a cruțat, după cum s-a scris, nici pe Fiul Său (cf. Rom. 8, 32), ci L-a dat pentru noi toți. Pentru că Fiul cel din El și în El prin fire, fiind chipul Lui și egal cu El, primind deșertarea de Sine (chenoza, cf. Filip. 2, 7), S-a făcut ca noi și, cum spune înțeleptul Evanghelist Ioan, „întru ale Sale a venit³” (Ioan 1, 2). A fost trimis, cum El însuși zice: „la oile cele pierdute ale casei lui Israel” (Matei 15, 24), dar

³ „Întru ale Sale” are două sensuri: a) sunt create și susținute de El sau prin El, și b) a luat firea noastră omenească, iar aceasta înseamnă că avea în El ceva apropiat nouă, fapt arătat în aceea că suntem creați „după chipul Lui”. Ne-a creat și suntem așa, pentru că El e modelul sau prototipul nostru. Vrând să restabilească în noi o anumită abatere de la calitatea de „chipuri” ale Lui, ca model al nostru S-a pus într-o mai vie comunicare (legătură) cu noi. De aceea, a unit în Sine modelul cu chipul, sau firea Lui necreată cu firea noastră creată.

„ai Lui nu L-au primit” (Ioan 1, 11). De aceea i-a și învinuit foarte prin glasul lui Isaia, zicând: „Ascultă, cerule, și ia aminte, pământule, că Domnul a grăit: «Fii am născut și am crescut, dar ei M-au respins. Boul a cunoscut pe stăpânul lui și asinul ieslea domnului lui, dar Israel nu M-a cunoscut pe Mine și poporul Meu nu M-a înțeles»” (1, 2-3). Deci, cei din sângele lui Israel respingând și nerecunoscând pe Stăpânul prin fire și adevărat⁴, au fost chemați prin credință închinătorii la idoli, iar mulțimea necredincioasă și atotcondamnabilă a celor ce nu cunoșteau pe Dumnezeu a recunoscut pe Răscumpărătorul. Aceasta este ceea ce s-a spus mai înainte celor din Israel prin glasul prorocilor: „«Pus-am peste voi străjeri, ascultați glasul trâmbiței». Și au zis: «Nu vom asculta». Pentru aceea au ascultat neamurile și cei ce păstoresc turmele lor. «Ascultă, pământule: Iată, Eu aduc peste poporul acesta rele, rodul răzvrătirii lor, pentru că la cuvintele Mele n-au luat aminte și legea Mea au lepădat-o»” (Ier. 6, 17-19).

Privește deci, privește limpede taina lui Hristos și în cele privitoare la Moise, precum am spus mai înainte. Dumnezeiescul Moise s-a născut din seminția și din sângele lui Levi. Emanuel a fost numit Arhiereu

⁴Dumnezeu e Stăpânul nostru prin fire, pentru că El ne-a creat și ne menține în existență. Nu ne-a câștigat prin răpire de la altcineva. Satana ni se poate face stăpân, dar nu prin fire, ci prin acceptarea de noi a lui. De aceea, stăpânirea lui asupra noastră nu e firească și adevărată, ci mincinoasă, și se întemeiază pe libera acceptare de noi a lui. Nu el ne-a creat și nu el ne susține în existență, ci tot ceea ce este pozitiv avem de la Domnul. De la Satana nu avem decât o stare slăbită și nefirească. Dar, dacă primim pe Dumnezeu, putem scăpa de el, revenind deplin sub mâna Stăpânului nostru cel bun, Care ne readuce la starea firească și ne îmbogățește existența cu multe și mari daruri.

sfânt și nevinovat (cf. *Evr.* 7, 26), pentru că El este întreg sfânt. Și, fiind cunoscut că e din seminția lui Iuda, să fie crezut și preamărit și ca împărat, și că arhieria nu I s-a convenit după trup, așa cum se cuvenea căpeteniilor iudeilor, ci ca Dumnezeuului și Împăratului tuturor, întru sfințenie și slavă⁵. Deci, în cele trupești, Moise este un chip (tip) al Lui, pentru că Cel care a fost cu adevărat atât în trup, cât și mai presus de trup, adică Hristos, e înțeles ca Prunc născut de curând, pentru nevinovăția dumnezeiască sau pentru că S-a făcut „făptură nouă⁶” (2 *Cor.* 5, 17). De aceea și noi, după ce am dezbrăcat vechimea (bătrânețea) stricăciunii, ne-am mutat

⁵ Hristos este Arhiereu, dar nu din seminția lui Levi, prin aceasta arătându-Se că e și Împărat, cum erau regii din seminția lui Iuda, din care a provenit El după trup, dar arhieria nu I s-a convenit după trup ca arhierilor din Vechiul Testament, căci nu era numai om, ci și Dumnezeu. Sfințirea Lui ca Arhiereu nu decurgea din faptul că provenea ca om dintr-o seminție oarecare, ci din faptul că El însuși este Dumnezeu. Hristos a unit slujirea arhierească și demnitatea împărătească, pentru că în desăvârșirea slujirii Lui arhierești era implicată și slava Lui împărătească. Între oameni, domnia nefiind slujire curată și preoția nefiind slujire desăvârșită – domnia e în mare parte egoistă și preoția nu este dăruire totală – acestea nu sunt unite. Hristos ca Dumnezeu își dă putere Sieși ca om să le împlinească pe amândouă în mod desăvârșit. Întrucât Se face Miel desăvârșit, Se face și Împărat desăvârșit, și viceversa (cf. *Apoc.* cap. 5).

⁶ În trei feluri Hristos era închipuit de Moise ca prunc: a) pentru că în calitate de Dumnezeu e pururea nevinovat ca un Prunc; b) pentru că în calitate de om Se naște și El ca un prunc; c) pentru că rămâne ca om făptură veșnic nouă. Dumnezeu e veșnic tânăr, pentru că nu începe niciodată să Se epuizeze în viață și în puterea Sa infinită. De aceea își poate da și ca om calitatea de făptură veșnic nouă, și, alipindu-ne Lui, putem fi și noi veșnic noi, inepuizabili, nesupuși îmbătrânirii și coruperii.

la noutatea vieții în El. Pruncul este ca o faptură nouă. Iar că pruncul de curând născut este simbolul nerăutății poate să vadă ușor oricine, dacă voiește, și din cuvintele Mântuitorului nostru. Odată s-au apropiat unele femei și I-au adus prunci ca să-și pună mâinile peste ei, precum s-a scris. Iar ucenicii, socotind că aceasta Îl tulbură, le-au oprit. El însă le-a zis: „Lăsați copiii să vină la Mine și nu-i opriți. Căci împărăția cerurilor este a unora ca aceștia” (Luca 18, 15). Altă dată au început să se întrebe între ei cine este mai mare în Împărăția cerurilor (spune înțeleptul Evanghelist), și, luând El un prunc, l-a așezat la mijloc și a zis: „Amin, zic vouă: De nu vă veți întoarce și nu veți fi ca pruncii, nu veți intra în împărăția cerurilor” (Matei 18, 3). Iar ce înseamnă a ne întoarce și a dori să ne asemănăm pruncilor a lămurit fericitul Pavel, scriind: „Fraților, nu fiți prunci la minte. Fiți prunci când e vorba de răutate. La minte însă, fiți desăvârșiți” (1 Cor. 14, 20). Așadar, Hristos e cugetat ca Prunc pentru nerăutatea (nevinovăția) dumnezeirii⁷.

Însă în Sfintele Scripturi s-a trecut sub tăcere, în chip iconomic, cine era tatăl lui Moise. Se putea spune: cutare a luat femeie din ficele lui Levi, dar s-a zis: „era

⁷ Calitatea de Prunc a lui Hristos este înțeleasă prin faptul că este atât Dumnezeu veșnic tânăr, cât și om care nu îmbătrânește. E nevinovat sau lipsit de răutate pentru dumnezeirea Lui, însă este lipsit de răutate și în omenitatea asumată, pentru că e purtată de Ipostasul dumnezeiesc al Fiului; desigur, este o nerăutate conștientă, nu inconștientă ca a pruncului. Din acest punct de vedere, e ca un prunc veșnic și așa le cere să fie și celor ce urmează Lui. El este astfel, dar și urmașii Lui pot fi astfel, pentru că e unit cu ei Însuși Fiul lui Dumnezeu, Care unește nerăutatea copilului cu înțelepciunea desăvârșită a Celui atotvechi de zile.

oarecare" (Ieș. 2, 1), pentru a arăta indirect că Hristos a fost fără tată după trup, deși la vedere a avut un tată, căci era numit fiul lui Iosif.

Și era frumos copilul (cf. Ieș. 2, 2). De fapt, Hristos este „împodobit cu frumusețea mai mult decât fiii oamenilor”⁸ (Ps. 44, 3). Și tot dumnezeiescul David spune: „încinge sabia Ta peste coapsa Ta, Puternice, cu podoaba și cu frumusețea Ta” (Ps. 44, 4), dar nu se va îndoii cineva că frumusețea este slava și firea Dumnezeirii. Însă nu va atribui cineva lui Hristos măririle trupului și nici nu va socoti acestea ca slavă a lui Dumnezeu; departe de noi aceasta! Pentru că toată taina iconomiei cu trupul stă în deșertarea de Sine (chenoză) și smerenie⁹. De aceea, și prorocul Isaia scrie undeva despre El: „și L-am văzut pe El, și nu avea nici chip, nici frumusețe” (53, 2). Chipul Lui omenesc era fără slavă și mai lipsit de strălucire decât al tuturor oamenilor¹⁰. Dar nu zicem că cuvântul prorocului neagă slava dumnezeirii, ci că ne îndeamnă mai degrabă să înțelegem că slava trupului în comparație cu cea a dumnezeirii se arată nevrednică de vreun cuvânt. Fiul S-a arătat

⁸ Frumusețea spirituală este nedespărțită de bunătate. Omul rău este „om urât”, cum zice poporul român. Răutatea strâmbă trăsăturile feței.

⁹ Desigur, Hristos n-a avut o frumusețe și o slavă trupească. Aceasta ar contrazice golirea Lui de slavă prin Întrupare, dar smerenia nu e opusă frumuseții ce iradiază din bunătate.

¹⁰ Hristos avea înfățișarea mai smerită decât a tuturor oamenilor, pentru că toți oamenii țin într-un fel sau altul să se dea drept cineva. Dar din smerenia aceasta iradiază cea mai mare bunătate, care e una cu frumusețea spirituală. Așa credem că trebuie să se împace declarațiile opuse ale Părinților: unele îl prezintă pe Hristos ca foarte frumos la chip, altele, lipsit de orice frumusețe.

în chipul cel mai lipsit de frumusețe, pentru că, fiind Dumnezeu după fire, S-a făcut om ca noi, și omenescul e incomparabil mai prejos decât dumnezeiescul¹¹.

5. Privește cum, supunând Faraon uneltirilor sale toată partea bărbătească, femeia care-l naște ascunde copilul, punându-l și închizându-l în coșulețul (sicriașul) de papură. Și îl aruncă în apa de la marginea râului, dar fiica prigonitorului, aflându-l, îl ia îndată din apă. Căci ea, deschizând coșulețul și aflând pruncul plângând, înțelege că este evreu și îl predă spre alăptare celei ce l-a născut, făgăduindu-i pe deasupra și plată pentru alăptare. Ce înțeles potrivit vom da acestor cuvinte, sau ce taină trebuie să vedem în ele?

¹¹ Aici, Sfântul Chiril, pe baza textului din *Isaia* 53, 2-3, semnaleză un nou sens al lipsei de frumusețe a lui Hristos ca om. Oricât ar fi de frumos chipul Lui omenesc, pentru că iradiază bunătate, El, ca chip intercalat între Dumnezeu și noi, este infinit mai prejos de modelul dumnezeiesc. Desigur, aceasta nu înseamnă că modelul dumnezeiesc (prototipul) ne rămâne total acoperit. Dumnezeu ni Se face transparent și comunicabil prin trăsăturile feței Lui omenești, prin cuvintele Lui omenești, dar acestea pot fi golite de unii de lumina și puterea lor dumnezeiască. Și, totuși, cei care le experiază nu se înalță în toată infinitatea conținutului lor, ci se simt doar intrați în infinitate. Dar infinitatea nu se lasă trăită desăvârșit de om; el este în infinitate, dar nu cuprinde infinitatea. Se află pe drumul care știe că nu se va sfârși și, în același timp, înaintează mereu pe el. Cei ce priveau fața lui Hristos, deși se simțeau în prezența infinității Lui dumnezeiești, nu puteau face abstracție de trăsăturile Lui definite. Cei ce auzeau cuvintele lui Hristos, deși se simțeau introduși în infinitatea sensurilor lor ca în niște pâraie, nu puteau face abstracție de matca acestora, în ale cărui adâncimi se afundau mereu. Și noi, cei care le auzim acum, le simțim astfel și ne afundăm mereu în adâncimile lor.

Înainte de venirea Mântuitorului nostru nu exista bărbat nesupus uneltirilor. Iar prin bărbat înțelegem pe tot cel ce se străduiește cu bărbăție duhovnicească să rodească cele plăcute lui Dumnezeu. Deci bărbatul este în primejdie, Satana afundându-l în plăcerile lumești ca în niște mocirle și noroaie și înecând pe cei ce resping viața moleșită și purtarea efeminată. Pentru aceea purtătorii de Duh, uimiți de abaterea tuturor de la ceea ce este drept, au spus: „*Toți s-au abătut, împreună netrebnici s-au făcut; nu este cel ce face bunătate, nu este până la unul*” (Ps. 13, 3). Toți oamenii erau incapabili să facă binele, născocitorul răului nelăsându-i să se îmbărbăteze spre a nu păcătui¹².

După ce S-a făcut unul dintre noi și S-a numărat între cei supuși uneltirilor, Emanuel, Pruncul prin fire și adevărat – adică Cel ce nu știa de slăbirea prin plăceri, căci nu se moleșea prin păcat –, a scăpat la început de stăpânitorul veacului acesta, căci a fost ascuns copilul, adică Moise. Dar după ce a înaintat în vârstă, Sinagoga care L-a născut – căci Hristos S-a ivit după trup din iudei –, aprinsă spre ucidere, L-a închis în mormânt. Chip clar al acestui fapt a fost Moise, pus prin mâna maicii lui în sicriașul de papură. Sinagoga iudeilor L-a înstrăinat de sine pe Emanuel, dar fata lui Faraon, adică Biserica dintre neamuri, deși avusese ca tată pe Satana, află în apă – care e chip al Sfântului Botez, prin care și în care aflăm

¹² Păcatul este o manifestare a slăbiciunii. Răul este atât o slăbire a existenței, cât și o slăbire a libertății, fiindcă răul îl poartă pe om ca pe un rob. În libertate, în stăpânirea de sine se arată o tărie a existenței. Animalul e lipsit de libertate, pentru că nu a fost creat cu o existență liberă ca omul. Dumnezeu, Existența nelimitată, e și desăvârșita Libertate.

pe Hristos – pe Moise (chipul lui Hristos) și deschide sicrișul. De fapt, El n-a rămas între morți, ci a înviat, cu moartea pe moarte călcând, și a ieșit din mormânt. Aceasta au crezut cu adevărat cei ce L-au aflat prin credință pe Cel ce a murit pentru noi, ca să treacă și la viață pentru noi¹³. Și (fiica lui Faraon) află pe copil plângând. Vom afla și noi pe Hristos istorisind nelegiuirea iudeilor și cele făcute Lui, ba și plângându-Se de ele, căci zice întristat: „*Străpuns-au mâinile Mele și picioarele Mele, numărat-au toate oasele Mele. Iar ei priveau și se uitau la Mine. Împărțit-au hainele Mele loruși și pentru cămașa Mea au aruncat sorți*” (Ps. 21, 18-20). Și, în alt loc, iarăși, „*Mi-au dat spre mâncare Mie fiere și în setea Mea M-au adăpat ca oțet*” (Ps. 68, 25).

Iar Biserica dintre neamuri a recunoscut și a crezut că Hristos a răsărit dintre iudei, căci fata lui Faraon „*zis: Din copiii evreilor este acesta*”. Iar că, la o anumită vreme, Sinagoga iudeilor va primi pe Hristos de la Biserica dintre neamuri, cunoscând de la ea taina Lui, se vădește prin faptul că cea care a născut pe Moise îl

¹³ Hristos nu doar a murit pentru noi, ci și a înviat. Creștinismul occidental, catolic și protestant, a accentuat aproape exclusiv moartea lui Hristos pentru noi, socotind mântuirea noastră obținută în mod juridic de la Tatăl prin satisfacerea ei ca pedeapsă în locul nostru (protestantism). Dar Hristos suportă moartea pentru noi, ca s-o învingă pentru noi prin Înviere. El e mai tare decât ea atât ca Dumnezeu, cât și ca om fără păcat, purtător al unei omenități unite într-o Persoană cu dumnezeirea. Numai un Hristos viu pentru vecie, ca om, ne comunică și nouă, oamenilor, viața de veci. Scăparea pe veci de moarte nu ne vine printr-un decret, pentru meritul lui Hristos de a fi satisfăcut pentru noi onoarea divină, sau de a fi achitat pentru noi o pedeapsă, ci prin comuniunea noastră cu El.

primește de la fiica lui Faraon. Căci, după ce Sinagoga iudeilor L-a părăsit pe Iisus și L-a respins prin neascultare, în timpurile din urmă, învățând din cuvintele Bisericii, Îl va primi și ea. Iar faptul că fiica lui Faraon, dând mamei lui Moise pruncul născut din ea ca să-l hrănească, îi făgăduiește răsplată nu se dovedește lipsit câștig, ci dătător de mari nădejdi.

Așadar, nașterea lui Moise și cele privitoare la el indică foarte clar celor înțelegători taina lui Hristos, prin Care și cu Care fie slava Tatălui și Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Iarăși despre Moise

6. Prin nașterea lui Moise am înfățișat, pe cât ne-a stat în putere, taina lui Hristos și subțirimea înțelesurilor, descriindu-L în chip iconomic – pentru nevinovăția dumnezeirii, pentru desăvârșita neviclenie și pentru simplitatea totală – drept copil de curând născut sau zidire nouă.

Dar să privim în Moise, și în alt mod, chipul lui Emanuel, căci Hristos este sfârșitul Legii și al Prorociilor¹⁴ (cf. Rom. 10, 4). „Căci a fost, zice, după acele multe

¹⁴Față de Legea îmbătrânită, Hristos apare nu numai ca un copil neîmbătrânit și neîmbătrânitor, ci și ca maturizarea ei finală. El e Cel de la Care a venit Legea și la Care trebuie să conducă ea. Dar evreii n-au mers până unde era chemată Legea să-i conducă: de la împlinirea ei prin acte exterioare din respect față de Dumnezeu, la culmea ei, adică la împlinirea ei interioară din iubire față de El și de semenii, în care ni S-a arătat Hristos și spre care îi atrage direct, prin pilda Sa și cu ajutorul

zile, că, făcându-se Moise mare, a ieșit la frații lui, fiii lui Israel. Și, cunoscând chinul lor, a văzut pe un om egiptean bătând pe un evreu dintre frații lui, fiii lui Israel. Și, căutând încoace și încolo și nevăzând pe nimeni, a ucis pe egiptean și l-a ascuns în nisip. Și, ieșind a doua zi, a văzut doi bărbați evrei certându-se și a zis celui ce făcea nedreptate: «Pentru ce bați pe aproapele tău?» Iar acela i-a zis: «Cine te-a pus pe tine stăpân și judecător peste noi? Sau vrei să mă omori și pe mine, cum ai omorât ieri pe egiptean?» Și, temându-se, Moise a zis: «Oare cum s-a vădit lucrul acesta?» Și a auzit Faraon despre fapta aceasta și căuta să omoare pe Moise. Și a fugit Moise de la fața lui Faraon și s-a sălășluit în pământul Madian; și, venind în pământul Madian, a șezut lângă un puț. Iar preotul din Madian avea șapte fete care pășteau oile tatălui lor. Și, venind ele, au scos apă, până ce au umplut jgheaburile, ca să adape oile tatălui lor, Ietro. Dar păstorii, venind, le-au alungat. Și, sculându-se Moise, le-a apărat și, scoțând apă, a adăpat oile lor. Și venind ele la Raguël, tatăl lor, el le-a zis: «Ce este că astăzi v-ați grăbit să veniți?» Iar ele au zis: «Un om egiptean ne-a apărat pe noi de păstori și ne-a scos apă și a adăpat oile noastre». Iar el a zis fetelor sale: «Și unde este? Pentru ce ați lăsat pe om așa? Chemați-l să mănânce pâine». Și s-a așezat Moise la omul acela și i-a dat pe Sefora, fata sa, de soție. Și femeia, luând în pânțece, a născut fiu și Moise a chemat numele lui Gherșon, zicând: «Pribeag sunt eu în pământ străin»” (Ieș. 2, 11-22).

Său, pe cei ce cred în El. În Hristos, Legea se arată ca dusă la capăt. Hristos este Alfa și Omega (cf. Apoc. 1, 8), începutul veșnic tânăr și sfârșitul de neegalat al maturizării.

Așa au fost cele despre Moise, dar cuvântul nostru se va îndrepta spre înțelesul cel mai dinlăuntru al acestora, văzând în istorisire ceea ce se cuvine să fie văzut și ceea ce se dovedește că poate sluji înțelesurilor duhovnicești, adică iconomiei lui Hristos.

7. Ai aflat că, făcându-se mare, Moise a ieșit la frații săi. De fapt, dumnezeiescul Pavel spune adevărul, atunci când zice: „*Iar când a venit plinirea vremii, Dumnezeu a trimis pe Fiul Său, născut din femeie, născut sub Lege*” (Gal. 4, 4). Trebuie să vedem cum se cuvine înțeles modul acestei trimiteri arătate aici, sau ce trebuie să spunem că s-a întâmplat. Dacă e adevărat că Cuvântul Tatălui S-a făcut ca noi, adică om, și, bogat fiind, a sărăcit (cf. 2 Cor. 8, 9) și S-a coborât la starea de deșertare de Sine (chenoză — cf. Filip. 2, 7), oare a ieșit din slava dumnezeiască? Căci, isprăvită fiind iconomia¹⁵, atunci când avea să Se întoarcă la Tatăl

¹⁵ Se vede că, aici, prin iconomie Sfântul Chiril nu înțelege numai Întruparea, căci starea de om a lui Hristos nu s-a sfârșit odată cu înălțarea Lui la cer, ci toată opera de mântuire împlinită de El pe pământ ca om. Ea a fost o operă a iconomiei, pentru că a avut ca scop refacerea creației de Fiul lui Dumnezeu făcut om, operă care nu s-a împlinit printr-o lege, ci prin libertatea Lui. Tot ceea ce face Hristos pe pământ ca om, începând cu Întruparea, este o lucrare liberă. Nu este ca lucrarea vreunui om, ce și-ar trăi viața pe pământ sub puterea unor legi valabile pentru toți oamenii, care nu ar avea efect mântuitor asupra întregii creații. Prin Hristos, după ce a creat lumea, dar a căzut din calea ce o ducea la fericirea veșnică în El, așa cum îi rânduisese El, Dumnezeu împlinește o nouă lucrare iconomică asupra lumii. De iconomia lui Dumnezeu sau de lucrarea Sa asupra lumii, nesilită de vreo lege, țin atât crearea, cât și guvernarea și conservarea acesteia. Dar actul cel mai înalt al acestei lucrări asupra lumii este cel împlinit din intimitatea cea mai mare în care

CUPRINS

GLAFIRE LA *IEȘIREA*

CARTEA I

Despre nașterea lui Moise	5
Iarăși despre Moise.....	19
Despre vedenia lui Moise în rug	34

CARTEA A II-A

Despre jertfa mielului	45
Despre sfințirea (oferirea) celor întâi-născuți	68
Despre Mara și despre lemnul arătat fericitului Moise	81
Despre mană și prepelițe	91
Despre cele trei semne săvârșite prin Moise	109

CARTEA A III-A

Despre piatra lovită.....	133
Despre pogorârea pe muntele Sinai și despre starea de față a lui Israel	144
Despre urcarea pe munte a lui Moise și Aaron, Nadab și Abiud și a celor șaptezeci de bătrâni ai poporului	161
Despre vițelul cel turnat al lui Israel.....	176
Despre acoperământul de pe față lui Moise	185

GLAFIRE LA *LEVITICUL*

Patima lui Hristos este mântuitoare	191
Împărtășindu-ne de binecuvântarea tainică, vom fi numaidecât sfinți și sfințiți.....	203
Despre curățirea leprei.....	211
Despre Sinagoga (adunarea) iudeilor și despre căderea ei în neascultare.....	221
Despre neintrarea lui Aaron în toată vremea în Sfânta Sfintelor	238

GLAFIRE LA *NUMERII*

Despre Hristos și Sinagoga iudeilor	249
Despre cei ce au cercetat pământul făgăduinței	264
Hristos S-a făcut nouă Pâine a vieții	276
Despre juninca roșie, arșă în afara taberei	286
Despre șarpele de aramă	300

GLAFIRE LA *A DOUA LEGE*
(*DEUTERONOMUL*)

Despre vițeaua al cărei cap e tăiat într-o vale.....	305
Despre femeia luată în prinsoare, care a fost rasă și căreia i s-au tăiat unghiile.....	311
Despre cel ce se războiește cu vrăjmașii.....	320
Despre pietrele tencuite cu var	325
Despre alegerea lui Iosua	331